

ՀՐԱՆՏ ՍԱՐԿԻՍՈՎ

ՀՀ հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի
նախագահի օգնական,
Հայ-Ռուսական համալսարանի իրավունքի և քաղաքականության
ինստիտուտի իրավունքի տեսության և սահմանադրական
իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ

ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ, ԹԵ՞ ՎԱՐՉԱՊԵՏ՝ ԻՐԱՎԱՔԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Հետազոտության առարկան է, թե որ պետական բարձրագույն պաշտոնատար անձը պետք է լինի ՀՀ ԱԽ նախագահը: Աշխատանքն իր բնույթով իրավաքաղաքական վերլուծություն է, որը ներառում է ինչպես օրենսդրության վերլուծություն, համեմատություն, այնպես էլ՝ այս կամ այն ժամանակաշրջանի քաղաքական իրավիճակի ուսումնասիրություն: Հետազոտության ընթացքում ուսումնասիրվել են ԱԽ նախագահության զարգացումը: Ավելին, ուսումնասիրվել են ԱՄՆ, Վրաստանի, Իտալիայի և Լատվիայի փորձերը՝ Անվտանգության խորհուրդների նախագահ «պաշտոնի» ձևավորման վերաբերյալ:

Հիմնաբառեր- Անվտանգության խորհուրդ, Անվտանգության խորհրդի նախագահ, Հանրապետության նախագահ, Հանրապետության վարչապետ, Գլխավոր հրամանատար, Գերագույն գլխավոր հրամանատար:

Որպես սահմանադրությամբ նախատեսված մարմին՝ Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության խորհուրդը (այսուհետ՝ ՀՀ ԱԽ) նախատեսվել է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 2005 թվականի խմբագրությամբ: Այսպես, ըստ Սահմանադրության 2005 թվականի խմբագրության 55-րդ հոդվածի 6-րդ մասի 1-ին նախադասության.

«(Հանրապետության Նախագահը) կազմավորում է ազգային անվտանգության խորհուրդը և նախագահում այն (...):»

Անկախությունից ի վեր առաջին անգամ սահմանադրական ամրագրում է ստանում այս կարևորագույն ինստիտուտը՝ որպես խորհրդակցական մարմին: ՀՀ ԱԽ-ի կազմը հաստատելու համար անհրաժեշտ էր Հանրապետության նախագահի հրամանագիր: Գործնականում, ԱԽ-ի կազմը որոշելու հարցում Հանրապետության նախագահն ուներ բացարձակ հայեցողություն, վերջինս կաշկանդված չէր որեւէ օրենքով: Այս կառուցակարգը տրամաբանական էր, քանի որ ԱԽ-ն Հանրապետության նախագահին առնչվող խորհրդատվական մարմին էր, ուստի վերջինս էր ընտրում իրեն խորհուրդ տվողներին:

Հանրապետության նախագահի 2008 թվականի մայիսի 4-ի N ՆՀ-107-Ա Հրամանագրի (այսուհետ՝ Հրամանագիր) հավելվածը սահմանում էր ՀՀ ԱԽ կազմը:

Դիտարկումները վկայում են, որ ԱԽ կազմի

ընտրության հիմքում երբեմն ընկած են եղել նաև, այսպես կոչված, քաղաքական դրդապատճառներ: Հանրապետության երրորդ նախագահ Սերժ Սարգսյանի կողմից ձևավորված ՀՀ ԱԽ կազմը մեծամասամբ քաղաքական որոշման արդյունք էր: 2008 թվականի նախագահական ընտրությունների արդյունքների ամփոփումից հետո պետությունը թևակոխել էր քաղաքական ցնցումների փուլ՝ վերջինից բխող բոլոր բացասական հետևանքներով: Կարծում ենք՝ հենց քաղաքական ուժերին կոնսուլիդացնելու, անվտանգային հարցերի շուրջ ավելի լայն քննարկումներ կազմակերպելու և հետագայում աջակցություն ունենալու հանգամանքով էր պայմանավորված Հանրապետության նախագահի կողմից ԱԽ կազմում, բացի որոշակի խումբ բարձրաստիճանի պաշտոններ զբաղեցնող անձանցից, նաև քաղաքական կուսակցությունների ղեկավարներ ընդգրկելու հանգամանքը:

Շարունակելով ՀՀ ԱԽ կազմի ուսումնասիրությունը՝ նկատում ենք, որ ի տարբերություն ներկայումս գործող Անվտանգության խորհրդի մշտական կազմի, որը բաղկացած է բացառապես գործադիր իշխանության ներկայացուցիչներից, 2008 թվականի մայիսի 4-ին հաստատված կազմում ներկայացված էին Սահմանադրական դատարանի նախագահը, Ազգային ժողովի նախագահը, Հանրապետության գլխավոր դատախազը, Հանրապետության նախագահի աշխատակազմի ղեկավարը, քաղաքական ուժերի ղեկավարները:

«Անվտանգության խորհրդի կազմավորման և

www.aradaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

գործունեության մասին» օրենքի 3-րդ հոդվածի համաձայն. «Անվտանգության խորհրդի անդամներն են՝ վարչապետը, առաջին փոխվարչապետը, փոխվարչապետները, Անվտանգության խորհրդի քարտուղարը, պաշտպանության նախարարը, արտաքին գործերի նախարարը, ազգային անվտանգության ծառայության տնօրենը, ոստիկանության պետը, զինված ուժերի գլխավոր շտաբի պետը»:

Երբ համադրում ենք Հրամանագրով սահմանված ՀՀ ԱԱ կազմը և «Անվտանգության խորհրդի կազմավորման և գործունեության մասին» օրենքի 3-րդ հոդվածով սահմանված կազմը՝ տեսնում ենք, որ Հրամանագիրն ապահովում էր պետական բարձրագույն իշխանության բաժանման բոլոր ճյուղերի ներկայացուցիչների ներկայացվածությունը ՀՀ ԱԱ-ի կազմում, չնայած այն հանգամանքին, որ այդ կազմի ձևավորումը, որոշակի վերապահումներով, մեծամասամբ հիմնված էր քաղաքական որոշման վրա: Անկախ նրանից, որ այդ որոշումն ուներ քաղաքական բաղադրիչ, այն ապահովում էր հակակշռում ու փոխզույգում: Ավելին, որպես կիսանախագահական կամ խառը կառավարման համակարգ ունեցող պետություն՝ ԱԺ նախագահն ևս համարվում էր ՀՀ ԱԱ-ի մշտական անդամ՝ նման կազմը պայմանավորված էր առաջին հերթին ԱԱ-ի խորհրդատվական մարմին լինելով:

Մինչ կանդիդատներն այն հարցին, թե Հաստատանի Հանրապետությունում ո՞ր պետական բարձրագույն պաշտոնատար անձը պետք է հանդես գա որպես Անվտանգության խորհրդի նախագահ և ինչ՞, ներկայացնենք պառլամենտական հանրապետություններում ԱԱ-ի կազմավորման մի քանի օրինակներ:

Վրաստանի՝ Ազգային անվտանգության խորհուրդը և Պաշտպանության ազգային խորհուրդը (National Security Council and National Defence Council)

2018 թվականի դեկտեմբերի 16-ին, Վրաստանի նորընտիր նախագահ Սալոմե Չուրաբիշվիլիի երդմնակալությունից հետո, Վրաստանը խառը կառավարման մոդելից անցում կատարեց խորհրդարանական կառավարման ձևի: Հաշվի առնելով կառավարման ձևի փոփոխությունը՝ վստահաբար ակնհայտ էր, որ պետք է կատարվեր օրենսդրական լրջագույն փոփոխություններ: Այդպիսի փոփոխություններից էր նաև այն, որ Վրաստանի համապատասխան օրենսդրության նախկին խմբագրությամբ գործող Ազգային անվտանգության խորհուրդը դադարեց գոյություն ունենալ և վերջինիս փոխարեն ստեղծվեց նոր մոդելի Ազգային անվտանգության խորհուրդ, որն արդեն գլխավորում է ոչ թե Հանրապետության նախագահն, այլ՝ Կառավարության ղեկավարը՝ վարչապետը, իսկ նախագահն Ազգային անվտանգության խորհրդի

մշտական անդամ չէ: Սակայն ի հակակշիռ Ազգային անվտանգության խորհրդի նոր մոդելի՝ վրաց Սահմանադիրը ստեղծել է Սահմանադրությամբ նախատեսված նոր մարմին՝ Պաշտպանության ազգային խորհուրդ՝ (այսուհետ՝ ՊԱԽ):

Ինչպես տեսնում ենք, վրաց Սահմանադիրը հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Հանրապետության նախագահը հանդիսանում է Վրաստանի Պաշտպանության ուժերի գերագույն հրամանատար՝ հնարավորություն է ընձեռել, ի թիվս այլնի, իրականացնելու Գերագույն հրամանատարի պարտականությունները: Վերլուծելով ՊԱԽ կազմն ու կառուցվածքը՝ պարզ է դառնում, որ ՊԱԽ-ը ձևավորվում է բացառապես այն ժամանակ, երբ Հանրապետությունում հայտարարվում է ռազմական դրություն, իսկ Հանրապետության նախագահը գլխավորում է ՊԱԽ-ը: Նախագահից բացի ՊԱԽ անդամներ են՝ Հանրապետության վարչապետը, խորհրդարանի նախագահը, պաշտպանության նախարարը և Պաշտպանության ազգային ուժերի հրամանատարը: ՊԱԽ-ը դադարում է իր գործունեությունը, երբ ավարտվում է ռազմական դրության կիրառումը:

Ստացվում է, որ Սահմանադրական մակարդակում ամրագրված են երկու տարբեր մարմիններ, որոնք ստեղծվել են սահմանադրական այլ նպատակների հասնելու համար: Թերևս այս տարանջատումը հետապնդում է հետևյալ լեգիտիմ նպատակը՝ հնարավորություն ընձեռել թե՛ Հանրապետության նախագահին, թե՛ վարչապետին՝ իրականացնելու իրենց սահմանադրական պարտականությունները:

Սույն պարագայում, վստահաբար կարող է առաջ գալ այն միտքը, որ Վրաստանի նախագահն ընտրվել է ժողովրդի կողմից ուղիղ քվերակության միջոցով, ուստի բնական է, որ վերջինս պետք է ունենա լայն լիազորություններ քննարկվող հարցի համատեքստում: Հատկանշական է, որ Վրաստանի նախագահ Սալոմե Չուրաբիշվիլիի պաշտոնավարումից հետո նախագահն ընտրվելու է ընտրիչների միջոցով՝ պահպանելով իր լայն լիազորությունները:

Լատվիայի Ազգային անվտանգության խորհուրդը (National Security Council)

Որպես խորհրդարանական կառավարման ձևի պետություն՝ սույն հետազոտության համատեքստում անհրաժեշտ ենք համարում քննարկելու Լատվիայի Հանրապետության փորձը:

Այսպես, Լատվիայի Սահմանադրության համաձայն՝ Հանրապետության նախագահը (ընտրված Սայեմայի՝ խորհրդարանի կողմից) պետության Չինված ուժերի Գլխավոր հրամանատարն է (Commander-in-Chief), որը պատերազմական ժամանակ նշանակում է Գերագույն հրամանատարին (Supreme Commander): Նախ անհրա-

www.aradaradatuynjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ժեշտ է հասկանալ, որ վկայակոչված եզրույթները ծավալային առումով իրարից տարբերվում են, իսկ Commander-in-Chief եզրույթը մեր իրականությունում, առավելապես, ընկալվում է որպես՝ **Գերագույն գլխավոր հրամանատար**⁷ : Միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը, սակայն, ցույց է տալիս, որ վերջինս ոչ այդքան ճիշտ իմպլեմենտացիայի հետևանք է:

Լատվիայի «Ազգային անվտանգության մասին օրենքի» **12-րդ բաժնի 2-րդ մասի** համաձայն. *«Գերագույն հրամանատարն իրականացնում է պետական պաշտպանությունը՝ կանխելու համար պետության անկախությանը, նրա սահմանադրական կառուցվածքին և տարածքային ամբողջականությանը սպառնացող վտանգը, եթե կարհիները ուշացնի սույն օրենքով կամ այլ օրենքներով և այլ իրավական ակտերով նախատեսված առաջադրանքների կատարումը»*⁸ :

Վերլուծելով Լատվիայի Սահմանադրությունը և «Ազգային անվտանգության մասին» օրենքի համապատասխան դրույթները՝ պարզ է դառնում, որ Գերագույն հրամանատարը բացառապես պատերազմական ժամանակաընթացքում նշանակվող բարձրագույն զինվորականն է, որն ի թիվս այլնի, պետք է ապահովի պետության տարածքային ամբողջականությունը: Համակարգային ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ առկա է նաև Միացյալ շտաբի հրամանատարի հաստիքը՝ Լատվիայի Ազգային զինված ուժերի ղեկավարը (**The Commander of the Joint Headquarters is Chief of the Latvian National Armed Force**), որը համարժեք է Հայաստանի Հանրապետության Չինված ուժերի Գլխավոր շտաբի պետին: Միացյալ շտաբի հրամանատարը իրականացնում է Չինված ուժերի կառավարումը՝ խաղաղ ժամանակ: Ստացվում է, որ պատերազմի ժամանակ Չինված ուժերի Գլխավոր հրամանատարը նշանակում է իր Գերագույն հրամանատարին՝ արհեստավարժ զինվորականի, որը պետք է ղեկավարի զինված ուժերը նախագահի անունից:

«Ազգային անվտանգության խորհրդի մասին» Լատվիայի օրենքի **8-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի** համաձայն՝ Հանրապետության նախագահը նախագահում է Ազգային անվտանգության խորհուրդը⁹ : Ստացվում է, որ Լատվիայում ևս Հանրապետության նախագահը հանդես է գալիս որպես Ազգային անվտանգության խորհրդի նախագահ՝ վերջինից բխող լայն լիազորություններով: Վկայակոչված օրենքի **19-րդ հոդվածի** համաձայն՝ Լատվիայի Ազգային անվտանգության խորհուրդը կազմված է. *«Պետության Նախագահ, Սայեմայի խոսնակ, Սայեմայի Ազգային անվտանգության Հանձնաժողովի, Սայեմայի Պաշտպանության, Ներքին գործերի և Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի նախագահներ, Վարչապետ,*

*Պաշտպանության, Արտաքին գործերի, Ներքին գործերի նախարարներ»*¹¹ :

Լատվիացի օրենսդիրներն ԱԽ-ի շատ ավելի լայն կազմ են նախատեսել, քան հայկական և վրացական օրենսդիրները: Քանի որ հետազոտության առարկան այլ է, ապա սույն աշխատանքում չենք անդրադառնա կազմի վերաբերյալ առաջ եկող հարցերին¹² :

Լատվիացի օրենսդիրները, հաշվի առնելով խորհրդարանական կառավարման համակարգի նրբությունները, ինչպես նաև հիմք ընդունելով պետական իշխանության թևերի հակակշիռների և փոխզսպումների բարձրագույն սկզբունքը՝ Պետության գլխին են վերապահել Ազգային անվտանգության խորհրդի նախագահությունը, Չինված ուժերի գլխավորումը և այլն. խորհրդարանական կառավարման մոդելը և նախագահի, այսպես կոչված, նեղ լիազորությունները դեռևս հիմք չեն կարող հանդիսանալ վերջինիս լիազորությունները «սեղմելու» և այլ բարձրագույն պաշտոնատար անձի կամքից առկախելու համար, ինչն արվել է Հայաստանի Հանրապետությունում՝ Սահմանադրության 2015 թվականի խմբագրության համատեքստում:

Իտալիայի Պաշտպանության գերագույն խորհուրդը (Supreme Defence Council)

Իտալիայի Սահմանադրության **87-րդ հոդվածի 4-րդ պարբերության** համաձայն.

*«Նախագահը Չինված ուժերի Գլխավոր հրամանատարն է (Commander-in-Chief), նախագահում է օրենքով ստեղծված Պաշտպանության գերագույն խորհուրդը (Supreme Defence Council) և Խորհրդարանի համաձայնությամբ պատերազմի մասին հայտարարություններ է անում»*¹³ :

Ինչպես տեսնում ենք վկայակոչված նորմից՝ իտալական սահմանադիրը միևնույն հարթության մեջ է դիտարկում Չինված ուժերի Գլխավոր հրամանատարին և Պաշտպանության գերագույն խորհրդի նախագահությունը:

Իտալիայի «Չինվորական կանոնակարգի օրենսգրքի» (**Code of military regulations, Legislative Decree 15 March 2010, n. 66**) **3-րդ հոդվածի 1-ին մասի** համաձայն. *«Խորհուրդը նախագահում է Հանրապետության Նախագահը և կազմված է.*

- ա) Նախարարների խորհրդի նախագահից՝ փոխնախագահի գործառնությունով, բ) արտաքին գործերի նախարարից, գ) ներքին գործերի նախարարից, դ) Էկոնոմիկայի և ֆինանսների նախարարից, ե) պաշտպանության նախարարից, զ) տնտեսական զարգացման նախարարից, է) պաշտպանության շտաբի պետի կողմից»*¹⁴ :

Իտալական օրենսդիրն որդեգրել է շատ հետաքրքիր մոտեցում: Խորհրդարանական կառավարման համակարգում, որտեղ Հանրապետության նախագահը՝ պետության գլուխն է, իսկ նախարարների խորհրդի նախագահը (վարչապետը)

www.aradaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

լայն լիազորություններով կառավարության ղեկավարն է, որոնք սահմանադրական լրջագույն պարտականություններ ունեն, որը ենթադրում է ներգրավվածություն ազգային անվտանգության հարցերում:

Աշխատանքում քննարկվող պետություններում և Հայաստանի Հանրապետությունում օրենսդիրը որդեգրել է այն մոտեցումը, որ ԱԽ-ն կամ համարժեք պետական մարմինը պետք է գլխավորի կամ վարչապետը, կամ նախագահը, ապա Իտալիայի պարագայում՝ համապատասխան մարմնի ղեկավարության աստիճանակարգում ամրագրվել է փոխնախագահի պաշտոնը, որն ի պաշտոնե պետք է զբաղեցնի նախարարների խորհրդի նախագահը:

Հատկանշական և հետաքրքիր է միջազգային փորձը, սակայն հայրենական Սահմանադիրը զննել է լրիվ այլ ճանապարհով:

Նախ անհրաժեշտ է հստակեցնել այն, որ ի տարբերություն վկայակոչված պետությունների Հայաստանի Հանրապետության պարագան այլ է: Վարչապետի ընտրությունը կատարվում է ոչ ստանդարտ կերպով. ընտրված վարչապետն ունի աննախադեպ լեգիտիմություն:

Երկրորդ, հայրենական Սահմանադիրն որդեգրել է համամասնական ընտրական կարգի այնպիսի մոդել, որպիսի պարագայում, այսպես կոչված, կուսակցական ցուցակների ընտրությունը վերաժվում է յուրօրինակ «նախագահական ընտրությունների»:

Երրորդ, այն խմբակցությունը, որին հաջողվում է Ազգային ժողովում ձևավորել կայուն մեծամասնություն՝ սեփական որոշմամբ Հանրապետության նախագահի հաստատմանն է ներկայացնում վարչապետի թեկնածությունը: Ստացվում է՝ վարչապետին ընտրում է ժողովուրդը:

Եթե ավելի պարզ ներկայացնենք՝ ստեղծվում է մի իրավիճակ, երբ վարչապետը՝ գործադիր իշխանության ղեկավարը, ղեֆակտո դառնում է առաջնային մանդատով պետական բարձրագույն պաշտոնատար անձ:

Հիմա վերադառնանք այն կարևոր հարցին, թե ով պետք է լինի Անվտանգության խորհրդի նախագահը՝ վարչապետը, թե՞ նախագահը: Միջազգային փորձը ցույց է տալիս, որ յուրաքանչյուր պետություն յուրովի է ընտրել իր պետական ինստիտուտների զարգացման ճանապարհը: Սահմանադրության 2015 թվականի խմբագրության համաձայն՝ էապես փոփոխվեց Հանրապետության նախագահի դերն ու տեղը պետական կառավարման համակարգում, ինչպես նաև ռադիկալ փոխակերպվեց վերջինիս ինստիտուցիոնալ դերը՝ որպես պետության անվտանգության երաշխավորի: Մինչդեռ, վարչապետին վերապահվեցին լայն լիազորություններ՝ բոլոր վեկտորներում: Փաստացի,

վարչապետը վերաժվեց «պետության ղեկավարի», չնայած նրան, որ նախագահն է Հանրապետության գլուխը (the head of the State): Հենց այս տեսակ փոփոխություններով էլ պայմանավորված՝ փոխվեց նաև Անվտանգության խորհրդի նախագահը:

Որպես կանոն, Անվտանգության խորհուրդը գործադիր իշխանության տարրեր պարունակող, Սահմանադրությամբ նախատեսված մարմին է: Սահմանադրության 2015 թվականի խմբագրության 155-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ նախադասությունները համապատասխանաբար սահմանում են. «Չինված ուժերը Կառավարության ենթակայության ներքո են: Չինված ուժերի կիրառման մասին որոշումն ընդունում է Կառավարությունը (...):»:

Սահմանադրության 2015 թվականի խմբագրության 155-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին նախադասությունն էլ սահմանում է. «Պաշտպանության ոլորտի քաղաքականության հիմնական ուղղությունները սահմանում է Անվտանգության խորհուրդը»:

Վկայակոչված դրույթների համակարգային վերլուծությունը գալիս է ամրապնդելու հետևյալը.

- Մենք գործ ունենք սահմանադրական մակարդակում ամրագրված այն դրույթի հետ, որ Չինված ուժերը գտնվում են Կառավարության ենթակայության ներքո, որպիսի պարագայում վերջիններիս կիրառման վերաբերյալ որոշումը կայացնում է հենց Կառավարությունը:

- Անհրաժեշտ է վերիշեղել, որ Հայաստանի Հանրապետությունում կառավարության ղեկավարը վարչապետն է, ոչ թե նախագահը, իսկ կառավարությունն էլ՝ Հանրապետության բարձրագույն գործադիր մարմինն է, որը նախագահին կից մարմին չէ:

- Անվտանգության խորհուրդն է սահմանում պաշտպանության բնագավառի հիմնական ուղղությունները:

Այսպես, Չինված ուժերի առաջնային նպատակն ու պարտականությունն է ապահովել Հանրապետության անվտանգությունը, տարածքային ամբողջականությունը, ասել կուզենք, որ Չինված ուժերի միջոցով է պետությունն իրականացնում իր առջև բարձրացող կարևորագույն և առանցքային գործառույթներից մեկը՝ **ազգային անվտանգության ապահովման գործառույթը**: Փաստացի, Սահմանադիրը վկայակոչված նորմերի համակարգային վերլուծությամբ կանխորոշել է, ինչպես նաև պատասխանել է հետագայում բարձրացվող հարցերին. այլ բան է, որ տվյալ պատասխանը, գուցե, մեր սրտով չէ, սակայն իրավաքաղաքական ռեալիզմից ելնելով՝ դրանք խիստ ծանրակշիռ են:

Ստեղծվել է իրավիճակ, որտեղ Հանրապետության նախագահը, նոր խմբագրության Սահ-

www.aradadatuynjournal.com

մանադրության համատեքստում, հանդես է գալիս որպես պետական իշխանության բաժանման վերճյուղային մի ինստիտուտ. Հանրապետության նախագահն որևէ էական և իրական ազդեցություն և լիազորություն չունի՝ Ձինված ուժերի կիրառության համատեքստում, ազգային անվտանգության և տարածքային ամբողջականության ապահովման և պահպանման համատեքստում: Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 2005 թվականի խմբագրության 49-րդ հոդվածի 3-րդ նախադասությունը սահմանում էր. «Հանրապետության Նախագահը Հայաստանի Հանրապետության անկախության, տարածքային ամբողջականության և անվտանգության երաշխավորն է»:

Ի տարբերություն Սահմանադրության նախկին խմբագրության, նոր խմբագրությունն այլևս նման դրույթներ չի նախատեսել, չկա իրավաքաղաքական պատասխանատվություն սահմանող նորմը:

Սահմանադրական տեքստից հեռացնելով նման կարևորագույն նորմը, որը սահմանում էր Հանրապետության նախագահին իրավաքաղաքական պատասխանատվության ենթարկելու կարևորագույն և առանցքային հիմք՝ Սահմանադիրը նպատակ է ունեցել վերջինիս հեռացնել նաև Անվտանգության խորհրդի նախագահությունից և մշտական անդամությունից: Անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև այն կարևորագույն հանգամանքը, որ ցանկացած իրավաքաղաքական իրավիճակում Անվտանգության խորհրդի անդամներն իրավաքաղաքական և, հատկապես քաղաքական պատասխանատվություն կրող պետական պաշտոնատար անձինք են, մինչդեռ Հանրապետության Մայր օրենքն ամրագրել է, որ Հանրապետության նախագահը քաղաքականապես չեզոք, վերադաքական ինստիտուտ է:

Եզրահանգումներ.

Ամփոփելով վերոգրյալ մտքերն, ինչպես նաև

միջազգային փորձը՝ կարծում ենք.

1. Անհրաժեշտ է փոխել *Գերագույն հրամանատար տիտղոսը՝ Գլխավոր հրամանատարի:*

2. Սույն կարգավորումներով պայմանավորված՝ Հանրապետության նախագահին վերապահել քաղաքական պատասխանատվություն, նշանակում է դեմ գնալ Սահմանադրության ոգուն և կարգավորումներին. Հանրապետության նախագահը վերաքաղաքական ինստիտուտ է՝ բացառելով քաղաքական պատասխանատվության ենթարկելու էլեմենտները:

3. Հանրապետության նախագահին վերապահել ԱԽ նախագահի մշտական անդամի, առավելապես՝ նախագահի լիազորություններ, ինչը կնշանակի վերջինիս ներքաշել քաղաքական գործընթացների մեջ, քաղաքական որոշումների վրա ազդեցություն վերապահել, որպիսի պարագայում դա անթույլատրելի է, ավելին՝ դեմ ու հակառակ Սահմանադրության ոգուն, Սահմանադրի կամքին:

4. Ոչ պատերազմական իրավիճակում որևէ քաղաքական պաշտոնյա չունի տեղ և դեր զինվորական հիերարխիայում. Ձինված ուժերի թիվ մեկ զինվորականը Գլխավոր շտաբի պետն է, իսկ պաշտպանության նախարարը հանդես է գալիս որպես վարչարար՝ դուրս զինվորական հիերարխիայից:

www.aradaradutyjournal.com

¹ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=75780>
² <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=120572>
³ Հաշվի առնելով Վրաստանի նախագահի ընտրությունների կարգը և Վրաստանի սահմանադրական կարգը՝ կարծում ենք, որ դեռևս վաղ է խոսել Վրաստանի ամբողջությամբ պառլամենտական կառավարման մոդելի մասին. Վրաստանում այս պահին գործում է «կիսախորհրդարանական» կառավարման ձև:
⁴ Տե՛ս, Վրաստանի Սահմանադրության 73-րդ հոդվածը, <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/30346?publication=35>
⁵ Տե՛ս, Լատվիայի Սահմանադրության 35-րդ և 36-րդ հոդվածները, <https://www.saeima.lv/en/legislative-process/constitution>
⁶ Տե՛ս, Լատվիայի Սահմանադրության 42-րդ հոդվածը, <https://www.saeima.lv/en/legislative-process/constitution>
⁷ Հատկանշական է այն հանգամանքը, որ 1995թ. ընդունված և 2005 թ. փոփոխված ՀՀ Սահմանադրությունում ամրագրված է հենց Գերագույն գլխավոր հրամանատար տիտղոսը, որը հանդիսանում է խորհրդային և, ապա,

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

նաև ռուսական «Верховный главнокомандующий» եզրույթի թարգմանությունը: 2015 թ. փոփոխություններով Սահմանադրությունում՝ Գերագույն գլխավոր հրամանատար եզրույթը փոխարինվեց համեմատաբար ընդունելի թարգմանությամբ՝ Գերագույն հրամանատար (Հրանտ Սարկիսով):

⁸ <https://likumi.lv/ta/en/en/id/14011>

⁹ «Ազգային զինված ուժերի մասին» օրենքի 3-րդ գլուխ 3, 13-րդ բաժին, 1-ին մաս, <https://likumi.lv/ta/en/en/id/15836>

¹⁰ <https://likumi.lv/ta/id/14011-nacionalas-drosibas-likums>

¹¹ <https://likumi.lv/ta/id/14011-nacionalas-drosibas-likums>

¹² Տե՛ս, Հրանտ Սարկիսով - «Հայաստանի Հանրապետության Անվտանգության խորհրդի կազմի և կառուցվածքի իրավաքաղական հիմնախնդիրները» «ՀՀ Սահմանադրական դատարան. Տեղեկագիր» պարբերական, 3 (107) 2022 թվական, էջ 129-141

¹³ https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf

¹⁴ https://www.difesa.it/Content/Documents/Codice_aggiornato_con_DLgs_24febbraio2012.pdf

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

Գիտական աշխատանքներ

1. Հ.Ա. Սարկիսով «Հայաստանի Հանրապետության Անվտանգության խորհրդի կազմի և կառուցվածքի իրավաքաղական հիմնախնդիրները» ՀՀ Սահմանադրական դատարան. Տեղեկագիր պարբերական, 3 (107) 2022 թվական, էջ 129-141

Էլեկտրոնային ռեսուրսներ

1. <https://likumi.lv/ta/en/en/id/14011>

2. <https://likumi.lv/ta/en/en/id/15836>

3. <https://likumi.lv/ta/id/14011-nacionalas-drosibas-likums>

4. <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/30346?publication=35>

5. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=75780>

6. https://www.difesa.it/Content/Documents/Codice_aggiornato_con_DLgs_24febbraio2012.pdf

7. <https://www.sacima.lv/en/legislative-process/constitution>

8. https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf

Նորմատիվ իրավական ակտեր

1. Իտալիայի Հանրապետության «Զինվորական կանոնակարգի օրենսգիրք» (Code of military regulations, Legislative Decree 15 March 2010, n. 66)

2. Իտալիայի Հանրապետության Սահմանադրություն

3. Լատվիայի Հանրապետության «Ազգային անվտանգության խորհրդի մասին» օրենք

4. Լատվիայի Սահմանադրություն

5. Հայաստանի Հանրապետության «Անվտանգության խորհրդի կազմավորման և գործունեության մասին» օրենք

6. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն

7. Հանրապետության Նախագահի 2008 թվականի մայիսի 4-ի N ՆՀ-107-Ա Հրամանագիր

8. Վրաստանի Սահմանադրություն

Грант Саркисов

Помощник председателя комиссии по телевидению и радио РА,
аспирант кафедры теории права и конституционного права
института права и политики Армянно-Российского университета

РЕЗЮМЕ

*Председатель Совета безопасности в парламентских республиках.
Президент Республики или Премьер-министр - юридические и политические проблемы.*

Предметом исследования является то, какое государственное должностное лицо должно быть председателем Совета безопасности Армении. Работа по своему характеру является политико-правовым анализом, включающим в себя как анализ и сопоставление законодательства, так и изучение политической ситуации того или иного периода. В ходе исследования изучалось развитие председательства Совета безопасности. Кроме того, были изучены опыты США, Грузии, Италии и Латвии по формированию «должности» Председателя Совета Безопасности.

Ключевые слова: Совет безопасности, Председатель Совета безопасности, Президент Республики, Премьер-министр Республики, Главнокомандующий, Верховный главнокомандующий.

Hrant Sarkisov

Assistant to the Chairman of the Commission on Television and Radio of the RA,
PhD student of the Department of Theory of Law and
Constitutional Law of the Institute of Law and Politics
of the Armenian-Russian University

SUMMARY

*Chairman of the Security council in Parliamentary republics. President of the Republic
or Prime Minister - legal and political issues.*

The subject of the study is which state official should be the chairman of the Security council of Armenia. The work, by its nature, is a political and legal analysis, which includes both the analysis and comparison of legislation, and the study of the political situation of a particular period. The study examined the development of the chairmanship of the Security council. In addition, the experiences of the United States, Georgia, Italy and Latvia in the formation of the “position” of the President of the Security council were studied.

Key words: Security council, Chairman of the Security council, President of the Republic, Prime Minister of the Republic, Commander-in-Chief, Supreme Commander.

Բնագիրը ներկայացվել է 23.03.2023թ.

Ընդունվել է տպագրության 28.04.2023թ.

Հոդվածը երաշխավորել է տպագրության (գրախոսվել է)

իրավաբանական գիտությունների թեկնածու Ս. Բաղրասարյանը